Інформаційно-аналітичне забезпечення є основою для ефективного управління ЗЕД. Його вдосконалення потребує впровадження сучасних цифрових технологій, створення інтегрованих платформ, розвитку людського капіталу та адаптації світового досвіду. Реалізація запропонованих заходів дозволить Україні не лише адаптуватися до викликів глобалізації, але й активно використовувати можливості, які відкриває міжнародна економічна співпраця. Це стане важливим кроком на шляху до сталого економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та зміцнення її позицій на світовій арені.

**О. А. Зоріна,**
*доктор економічних наук, доцент,*
*професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування;*
*Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

## ЗАВДАННЯ ОБЛІКУ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах активного впровадження цифрових технологій, що сприяють стиранню міжнародних кордонів, стратегічний розвиток суб'єктів господарювання спрямований на інтеграцію у світовий економічний простір, що відповідно супроводжується розширенням торговельного партнерства та створює можливості для ведення зовнішньоекономічної діяльності. Результатом цих можливостей є поява глобальної економіки. Сьогодні понад третину всіх фінансових транзакцій здійснюються через кордони, і очікується, що це число з кожним роком лише зростатиме. Інвестори шукають диверсифікацію та інвестиційні можливості у всьому світі, компанії залучають капітал, проводять угоди або здійснюють міжнародні операції, створюють дочірні компанії у кількох країнах.

Очевидно, що глобальна економіка має низку незаперечних переваг, але водночас їй притаманні досить комплексні проблеми. Міжнародна торгівля передбачає закупівлю фінансових засобів та матеріалів, знання міжнародних правил торгівлі та юридичних аспектів укладання угод, координацію заробітної плати та пільг співробітників, професійну підготовку, обмін інформацією та даними, а також багато інших питань. З урахуванням вищевикладеного одним із аспектів бізнесу, який найбільше хвилює учасників зовнішньоекономічної діяльності, є бухгалтерський облік, або те, як компанії відстежують усі фінансові питання, транзакції та операції через кордони.

Широке розмаїття вимог до бухгалтерського обліку часто незрівнянно збільшує витрати, складність і, зрештою, значно підвищує ризик як для компаній, які складають фінансову звітність, так і для інвесторів та інших осіб, які

використовують її для прийняття економічних рішень. Відповідно розвиток взаємовідносин із зовнішніми партнерами для підприємств закономірно потребує організації відповідного облікового забезпечення.

Стандартизація бухгалтерського обліку на міжнародному рівні була продиктована історичною необхідністю та безпосередньо пов'язана з глобалізацією економік країн світу. Міжнародна система обліку та фінансової звітності значною мірою розглядається як найважливіший елемент економічної інтеграції. У світовій обліковій практиці постала проблема гармонізації облікових методик. Перешкодами для широкого використання міжнародних стандартів фінансової звітності є нерівномірність економічного розвитку країн, політичні особливості, національні та історичні традиції та інші умови.

Перспектива вступу України в ЄС вимагає оцінки придатності інформаційної моделі бухгалтерського обліку на вирішення завдань ринкової економіки. Особливого значення набуває розуміння економічної сутності, подібності та особливостей облікових та звітних показників, що формуються відповідно до різних правил обліку та підготовки звітності. Це зумовлює необхідність реформування національної системи обліку та звітності відповідно до принципів міжнародних стандартів фінансової звітності.

Підготовка українськими компаніями фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності є необхідною умовою їхнього допуску до ресурсів світових фінансових ринків. Через реформування вітчизняного бухгалтерського обліку здійснюється залучення економічних суб'єктів у світову економіку, що характеризується такими рисами, як глобалізація економічних процесів, конвергенція (взаємопроникнення та взаємозбагачення) МСФО з метою створення єдиної системи світових стандартів обліку, економічна інтеграція і т.д..

Аналіз специфіки організації обліку зовнішньоекономічних операцій підприємств передбачає передусім необхідність розгляду цього питання у певній логічній послідовності.

*По-перше*, слід точно формалізувати, які операції мають бути відображені в облікових регістрах. Форми та види зовнішньоекономічної діяльності різноманітні, їх специфічні особливості визначають склад об'єктів обліку та його методологію та методику. Суттєвий вплив на організацію бухгалтерського обліку має галузева приналежність форм і видів зовнішньоекономічної діяльності, що визначається особливостями діяльності суб'єктів: їх статусом, спеціалізацією.

*По-друге*, господарські операції підприємства, що проводяться на міжнародних ринках, призводять до виникнення у його балансі монетарних та немонетарних статей. Монетарні статті – статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи й зобов’язання, які будуть отримані чи сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей чи їх еквівалентів. Наприклад, грошова дебіторська заборгованість в інвалюті; грошова кредиторська заборгованість в інвалюті; іноземна валюта на рахунку підприємства та в касі; валютна позика; депозит в іноземній валюті тощо. Немонетарні статті — статті інші, ніж

монетарні статті балансу. Наприклад, товарна дебіторська/кредиторська заборгованість [1].

*По-третє*, при здійсненні валютних операцій підприємство стикається з різними курсами щодо однієї й тієї валюти. Внаслідок переведення певної кількості одиниць однієї валюти до іншої за різними курсами виникають валютні курсові різниці.

*Таким чином, організація бухгалтерського обліку на підприємствах, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, включає такі специфічні завдання:*

- дотримання вимог валютного, митного та податкового законодавства та нормативних актів у галузі бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності;
- розробка облікової та податкової політики з урахуванням особливостей ЗЕД;
- перевірка правильності документального оформлення грошових, розрахункових та товарних операцій;
- реальна грошова оцінка операцій, виражених в іноземній валюті, своєчасне відображення операцій, пов'язаних із купівлею, продажем, конверсією валют, а також з переоцінкою майна та зобов'язань в іноземній валюті у зв'язку зі зміною валютних курсів;
- забезпечення контролю над збереженням майна, зокрема, яке у дорозі, на митних складах тощо;
- формування достовірної інформації про обсяги зовнішньоекономічних операцій з експорту та імпорту товарів, робіт, послуг, про стан дебіторської та кредиторської заборгованостей за розрахунками з іноземними постачальниками, підрядниками, покупцями та замовниками; про покупну вартість імпортних поставок, про рух грошових коштів в іноземній валюті, експортних та імпортних товарів, про курсові валютні різниці;
- правильне обчислення та своєчасне перерахування до бюджету встановлених податковим законодавством податків та платежів за експортно-імпортними операціями;
- забезпечення багатофакторного контролю з питань збереження товарно-матеріальних цінностей, а також моніторингу за виконанням умов зовнішньоторговельних контрактів (дотримання термінів виконання договорів - відвантаження, термінів оплати, повнотою розрахунків з іноземними партнерами тощо);
- калькулювання зовнішньоторговельної вартості імпортних товарів, формування достовірної інформації про витрати на виробництво та продаж експортної продукції; та правильне обчислення фінансових результатів за видами товарів (робіт, послуг) та за кожним контрактом;
- систематизація та надання інформації для визначення фінансових результатів від запровадження ЗЕД, а також розрахунок рентабельності зовнішньоекономічних операцій;

- формування інформації про ділову активність підприємства та розробку шляхів щодо її поліпшення;

- своєчасне та якісне складання бухгалтерської (фінансової), податкової та статистичної звітності про зовнішньоекономічну діяльність та подання її користувачам у встановлені терміни.

Відображення зовнішньоекономічних операцій у системі бухгалтерського обліку потребує достовірної оцінки. Зазвичай складність оцінки таких операцій полягає в тому, що вони виражені в іноземній валюті, яка потребує переведення у валюту звітності, внаслідок чого виникають курсові різниці. Відповідно до МСФЗ операції в іноземній валюті відображаються так: якщо йдеться про первісне визнання, то шляхом перерахунку суми у валюту балансу, при цьому використовується валютний курс на початок дня, коли операцію було здійснено; якщо необхідно відобразити аванс у іноземній валюті, то сума перераховується у валюту звітності та застосовується курс, що діє на початок дня сплати авансу [2].

Якщо говорити про відображення курсових різниць у бухгалтерському обліку, то це залежить від виду курсової різниці: операційна чи неопераційна, позитивна чи негативна. Позитивні курсові різниці відображаються у складі доходів, а негативні у складі витрат. При цьому їх поділ на операційні та неопераційні визначає, до складу яких доходів та витрат їх зараховувати. Якщо курсова різниця виникає від переоцінки монетарних статей операційної діяльності, така різниця відображається у складі доходів або витрат від операційної діяльності, а якщо від фінансової чи інвестиційної діяльності, то відображається відповідно до складу інших доходів та витрат.

Таким чином, підбиваючи підсумки, зазначимо, що загалом облік зовнішньоекономічних операцій завжди відрізнявся як особливостями, так і складнощами порівняно з операціями, які здійснюються в межах країни. У цьому контексті сформульовано специфічні завдання, дотримання яких зумовлює процес організації бухгалтерського обліку на підприємствах, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Облікова інформація, що відбиває реальний стан зовнішньоекономічних угод, є основою контролю за виконанням укладених зовнішньоторговельних контрактів і прийняття нових напрямів зовнішньоекономічної діяльності, і навіть дозволяє уникнути помилок під час укладання нових контрактів.

**Список використаних джерел**

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» № 0515-00, в редакції від 05.11.2024 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21) «Вплив змін валютних курсів» № 929_022, в редакції від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_022#Text